

ხელოვნების ფილოსოფიური შეფასების რამდენიმე საკითხი

ხელოვნება ბედნიერებაა...

გურამ დოჩანაშვილი

სტატიის მიზანია, მხოლოდ ზოგადი სახით წარმოვადგინოთ სააზროვნო სივრცეში არსებული სხვადასხვა დროს ჩამოყალიბებული შეხედულებები და მოსაზრებები ხელოვნების შესახებ.

ხელოვნების სამყაროში მოგზაურობა პირველ რიგში მშვენიერებასთან, განუმეორებლობასთან ასოცირდება. ხელოვნების ნიმუშები იმ უცვლელი თავისებურებით არის რჩეული, რაც მას უნიკალურს და განსაკუთრებულს ხდის. ცხოვრებას მიმსგავსებული ხელოვნება მეტაფორული სახით გვაწვდის ესთეტიკურად მნიშვნელოვანს, დაუვიწყარს.

ხელოვნების ფენომენის შეფასება მრავალთა მსჯელობის საკითხს წარმოადგენდა, საუბარი მასზე დაუსრულებელი – ამოუწურავია..

რა არის ხელოვნება? ხელოვნება ცნობიერების, როგორც სულიერი, ისე მხატვრული ქმედების განსაკუთრებული ფორმაა, რომლის სპეციფიკური თვისებებია სინამდვილის შემოქმედებითად, მხატვრულ სახეებში ასახვა. მრავალფეროვანი სამყაროსადმი, ადამიანის გრძნობად-ემოციური დამოკიდებულება გამოვლენილია მხატვრულ-სახეობრივი ფორმით, რომელიც არსობრივად სულიერი ღვაწლის და ინფორმაციის მატარებელია. მეცნიერული დაკვირვების, შესწავლის მსგავსად, ხელოვნება სამყაროს შემეცნების ერთ-ერთი საშუალებაა, ადამიანთა შემოქმედებითი მხატვრული მოღვაწეობის გამორჩეულად სახიერი, სიმბოლური სტრუქტურა, რომელსაც ესთეტიკური, შემეცნებითი და საკომუნიკაციო დანიშნულება გააჩნია. ხელოვნება ადამიანის მიერ სამყაროს (სივრცული და დროისმიერი კავშირით) აღქმის განსაკუთრებული ფორმაა, როგორც ერთ „სურათად“ ინტერპრეტირებული პირობითი მთლიანობა.

ხელოვნება მხატვრულ ქმნილებათა (ფერწერული ნამუშევარი, არქიტექტურული ნაგებობები, ქანდაკება, სიმფონია და სხვ.) სახით არსებობს, რომელთა მოსმენა, დანახვა შეგვიძლია. ხელოვნების შინაარსის, ფორმის, მშვენიერების, სილამაზის აღქმა გრძნობად-რეალური, ესთეტიკურია. ხელოვნების შინაარსი ერთმანეთისაგან განსხვავებული ელემენტებისგან შედგება. რეალურად არსებული ფერები, ფორმები, ბგერები და სხვ. და მეორე, სულიერი ცხოვრების: სიყვარული, ერთგულება და ა.შ. ამრიგად, ხელოვნების შინაარსში გრძნობადი და ზეგრძნობადი (არაგრძნობადი) ელემენტებია. ხელოვნების შინაარსი ობიექტურად გრძნობად-ემოციურია, რადგან ის ან მშვენიერი, ამაღლებული, ტრაგიკული ან კომიკურია, რაც თავისთავად განაპირობებს ემოციურ ზემოქმედებას.

ხელოვნების შინაარსი ხომ ადამიანის და გარემომცველი სამყაროს ურთიერთგანცდის თავისებურად გამომსახველია, არსებულ სინამდვილეს „ბაძავს“, წარმოგ-

რომი, ვატიკანი. სტანცა დელა სინიატურა. რაფაელ სანტი, ათენის სკოლა

ვიდგენს. მხატვრული ლიტერატურა, რეალობის და, ამასთანავე, ცოდნის შემცველია, რაც ხელოვნებას შემეცნების მეშვეობით მეცნიერებასთან აახლოებს.

ხელოვნების „ბუნების“ განსაკუთრებულობაზე ისიც მეტყველებს, რომ იგი კომუნიკაციის არაჩვეულებრივი საშუალებაა. ხელოვანი, პერსონალური შეხედულების და ემოციებით დატვირთულ თავის ნაწარმოებს გადასცემს სხვას, აღმქმელს, რომელიც ავტორის ფიქრების, შეხედულების გამზიარებელი ხდება. ხელოვნების შინაარსი ობიექტურად გავლენას ახდენს, ის ან ლამაზი, მშვენიერია, ან სევდიოა და ტრაგიკიმით არის აღსავსე.

მეტაფიზიკოსებთან ხელოვნება, სილამაზის, მშვენიერების, იდუმალი იდეის ღმერთის გამოვლინებაა, ესთეტიკოსების და ფიზიოლოგთა თქმით, იგი თამაშია.

ხელოვნება თავისუფალია და მასში თამაშის მომენტებიც არის, მაგრამ ხელოვნების მთავარი დანიშნულება ისაა, რომ იგი აუცილებელია ადამიანებისათვის, ის არის ერთსა და იმავე გრძნობებით ადამიანთა ურთიერთობისა და დაკავშირების საშუალება.

მაყურებელთა, მსმენელთა გონებაზე, ნებასა და გრძნობებულობაზე ხელოვნების და მისი სხვადასხვა დარგის ესთეტიკური, ზნეობრივ-სულიერი ზემოქმედება უძველესი დროიდანვე ხელოვნების და არა მხოლოდ ხელოვნების მოღვაწეთა განსჯის საგანი იყო. დიდი მოაზროვნეები, ხელოვნებაში უზარმაზარ შემეცნებით შესაძლებლობებს ხედავდნენ: ლევ ტოლსტოი, ზოგიერთი რუსი და ევროპელი ხელოვნებათმცოდნის საპირისპიროდ, ხელოვნების სოციალური და ესთეტიკური რაობის დადგენისას, დაჟინებით მოითხოვდა, რომ ხელოვნების მკაფიოდ განსაზღვრებისას, „უწინარესად საჭიროა მისი რაობა განვიხილოთ არა როგორც ტკბობის საგანი, არამედ, როგორც ადამიანის ცხოვრების ერთ-ერთი პირობათაგანი“. დიდი მწერლის ეს თვალსაზრისი სრულად შეესიტყვება ეროვნულსა თუ უცხოურ თვალსაზრისო ჰუმანიტარულ წრეებში მიღებულ აზრს იმის თაობაზე, რომ ადამიანის ზიარება კულტურასა და ხელოვნებასთან მისი პიროვნული სრულყოფილების აუცილებელი პირობაა.

და მაინც, ალბათ ეს აზრი ყველაზე სრულყოფილად თეოდორე დოსტოევსკიმ გამოხატა: „სამყაროს სილამაზე გადაარჩინს“... ადამიანი პოულობს და უპირობოდ იღებს სილამაზეს... და იქნებ სწორედ ამაშია მხატვრული შემოქმედების უდიდესი საიდუმლოება, რომ ადამიანის მიერ შექმნილი სილამაზის ხატება შეურყეველ კერპად იქცევა... მოთხოვნილება სილამაზისა და შემოქმედისა, რომელიც მას განასახიერებს, განუყოფელია ადამიანისაგან და მის გარეშე ადამიანის არსებობასაც აზრი შეიძლება დაეკარგოს.

ხელოვნების მნიშვნელობა, მისი კეთილისმყოფელი ზეგავლენა პიროვნების შინაგან სამყაროზე (ზნეობრივსა და ესთეტიკურ მხარეებზე) განსაკუთრებულია, ვინაიდან სინატიფით ტკბობა, უკვე თავისთავად ადამიანის სულიერი სრულყოფილების საწინდარია. ესთეტიკური გრძნობის განვითარება ცხოვრებისეულ მოთხოვნილებად იქცევა პიროვნებისთვის, რომლისათვისაც ხელოვნება და ხელოვნების ნაწარმოების შემეცნების პროცესი ყოველდღიურობის ნაწილი ხდება. ეს ის პროცესია, რომელიც ადამიანის სულიერ სამყაროს ამდიდრებს და აკეთილშობილებს.

ყოველი ისტორიული ეპოქისთვის დამახასიათებელია ხელოვნების ფენომენის მისეული გაგება, რაც განპირობებულია ხელოვანის ადგილით და როლით საზოგადოებაში. მნიშვნელოვანია ისიც, თუ როგორ ინარჩუნებს ხელოვნება თავის სპეციფიკურ

პოზიციას, სამყაროს ხედვის „სახვით“ ათვისებაში. ადამიანთა ცნობიერებაში ხელოვნების გაგება კულტურის ფორმათა ცვლილებებზეა დამოკიდებული და ამ ცვალებადობათა ურთიერთქმედებაზე. ისტორიულად ხელოვნება მაშინ დაიბადა, როდესაც ცნობიერ ადამიანს უტილიტარული ინტერესების დაკმაყოფილების შემდეგ შემოქმედებითი ქმნადობის სურვილი გაუჩნდა. ხელოვნება სინამდვილის ესთეტიკური ათვისების საშუალებაა. სულიერი კულტურის უმნიშვნელოვანეს მოდელს, ხელოვნებას ფილოსოფიასთან მჭიდრო კავშირი აქვს – ხელოვნება შემოქმედებით, ხელოვანთა მიერ შექმნილი მხატვრული სახეებით, „ფილოსოფია კი ცნებებით ოპერირებს, იყენებს ფილოსოფიურ ლოგიკას, რომელიც რაციონალურთან ერთად ირაციონალურ აზროვნებასაც გულისხმობს. ხელოვნების ინტერესის ობიექტია ბუნებისა და საზოგადოების ესა თუ ის მოვლენა. ხელოვნების დანიშნულებაა ამ მოვლენის მხატვრული განზოგადება. ფილოსოფიის სფერო მთელ სინამდვილეზე ვრცელდება, არსებულზე მთლიანად, რომელშიც შედის ხელოვნების მიერ შექმნილი სინამდვილეც“.¹

როგორია ხელოვნების უძველესი განსაზღვრებანი, რომლებიც ბერძნულმა ანტიკურმა წყაროებმა შემოგვინახეს. ანტიკურ პერიოდში ხელოვნება მატერიალურს და სულიერს შორის შუალედურ მდგომარეობას იკავებდა. მრავლის დამტევი სიტყვა – ხელოვნება – მხატვრულ ნაწარმოებს, ოსტატობას და არტისტიზმსაც აღნიშნავდა. ბერძნული სიტყვა „τέχνη“ – ტექნე ერთდროულად მეცნიერებას, ხელოსნობას და ხელოვნებასაც მოიაზრებდა. „ტექნე“ გამოიყენებოდა არამარტო მხატვრული შემოქმედებისათვის, არამედ სხვადასხვა მოღვაწეობისთვისაც – ყველაფერ იმას, რაც ცოდნას, გამოცდილებას უკავშირდებოდა. ამიტომ როგორც ძველი ბერძნები ამბობდნენ, ხელოვნება გონისმიერი მოღვაწეობა, სიბრძნეა.

ჰომეროსი ხელოვნებაზე (ჰომეროსთან „σοφία“– სიბრძნეს ნიშნავს, „τέχνη“ კი ხელოვნებას, ხელოვნება უკავშირდება სიბრძნეს. სიბრძნეს, როგორც ცოდნას შემოქმედების შესახებ) საუბრისას, ხელოსნობას გულისხმობს. იგი მიიჩნევდა, რომ საგნის თვისება გრძნობად-ემოციური და განცდადია და, ამასთანავე, ღვთიური ძალით არის განპირობებული. ასევეა ბერძნული ეპიკური პოემიის მამამთავარ ჰესიოდეს „თეოგონიაში“. ღვთაებრივი ბუნებისაა მხატვრული შემოქმედება, მშვენიერება ღვთისგან მომდინარეა, ღვთიური ძალებითაა ნაკარნახევი.

პლატონისა და არისტოტელეს ფილოსოფიურ ნაწარმოებებში ესთეტიკურის, მშვენიერების შესახებ საკითხი ვრცლად, მთელი სისავსით იშლება. მათ მიიჩნდათ, რომ ესთეტიკური საქმიანობა მიბაძვა-მიმსგავსებაა. პლატონთან „გრძნობად საგნებს არ ახასიათებთ ჭეშმარიტი ყოფიერება, ისინი წარმოადგენენ იდეების ნაკლოვან ანარეკლს“. მშვენიერების მოძღვრების შესახებ საკითხებს იგი ეხება თავის ნაწარმოებებში: „სახელმწიფო“, „ფედროსი“, „ნადიმი“, „პიროსი“, „იონი“ და სხვა. პლატონი თვლიდა, რომ ხელოვნება, სინამდვილის გრძნობისმიერი გამოხატულებაა, გრძნობადი კი ანარეკლია სინამდვილის, რომელიც იდეალურია. ხელოვანი თავის ნაწარმოებებში არ არსებულ სინამდვილეს გამოსახავს. ამგვარი ხელოვნება შორს არის შემეცნებისგან და იდეალურად მწყობრ სახელმწიფოში მას არ აქვს არსებობის უფლება, ხელოვნება უნდა განიდევნოს. პლატონთან, დიალოგში „იონი“, შემოქმედებითი პროცესის და შემეცნებითი აქტის მიმართება ურთიერთსაწინააღმდეგოა. დიალოგში მონაწილე სოკრატე შემოქმედების პროცესზე საუბრისას ასეთ სიტყვებსაც კი ახსენებს:

¹ <https://burusi.wordpress.com/2010/06/01/philosophy-2/>.

„ღვთაებრივი ძალა“, „სულისჩამდგმელი“ და მიიჩნევს, რომ ხელოვნების ასახვის ობიექტი გამორჩეული, განსაკუთრებული თვისებების მქონე უნდა იყოს.

მისგან განსხვავებულია პითაგორას მოსაზრება. თუკი სოკრატე მშვენიერებას, ადამიანის სულის მწიკრივი იდეალის გამოხატულებას აღიარებდა, პითაგორა რიცხვით ზუსტ პროპორციებში ხედავდა სილამაზეს. მეტიც, ის მიიჩნევდა, რომ „რიცხვთა ჰარმონია კოსმიურ მუსიკასთანაა კავშირში“.¹ პითაგორასთვის მუსიკა განსაკუთრებულია და მას კათარზისის მნიშვნელობას ანიჭებს. ქნარზე შესრულებულ მუსიკას იგი თერაპიული მიზნებისთვისაც მიმართავდა. ამიტომაც მოიხსენიებენ პითაგორას არტ-თერაპიის დამფუძნებლად.

პლატონის მოსაზრებით, ხელოვანი გაუცნობიერებლად მუშაობს, პოეტი ღვთაებრივი ძალის და განსაზღვრული მუშის დახმარებით ქმნის და ამგვარად, ღვთაებრივი, პოეტის მეშვეობით, ადამიანთა სულელებს ეხმიანება.

მნიშვნელოვნად საყურადღებოა, რომ შემოქმედებითი პროცესის განსახორციელებლად ღვთაება განსაკუთრებულ, განსწავლულ და სხვა ღირსებით გამორჩეულ ადამიანს ირჩევს. სამყაროში არსებობს მრავალი საგანი, რომელთაც აქვთ იდეალური „სახე“, რომელთა ანარეკლსაც რეალური საგნები წარმოადგენენ. რადგან „ანარეკლის ანარეკლს“ წარმოგვიჩენს, შემოქმედებითი, მხატვრული წარმოსახვა, მისი გამოჩინება კი ღვთაების დამსახურებაა. პლატონის შეხედულებით – რეალური სამყარო მოგვაგონებს ანარეკლების თეატრს, სადაც ადამიანს საგანთა მხოლოდ მოხაზულობა შეუძლია გაარჩიოს და ვერ გაიგოს მისი არსი. ხელოვნება რეალური სამყაროს მიმსგავსებაა. ამიტომ ხელოვნება (გარემომცველი სამყაროს – იმ სამყაროსი, რომელსაც ის ბაძავს) ჭეშმარიტების მიღმა რჩება. პლატონი მხატვრებს უგუნურებად მიიჩნევდა, თვლიდა, რომ ისინი ადამიანებს იდეალური „სახის“ აღქმაში ხელს უშლიან. ფერწერა ისევე, როგორც სხვა მიმბაძველობითი ხელოვნება, ქმნის ნაწარმოებს, რომელიც ჭეშმარიტებისგან, გონიერებისგან დაშორებულია. უფრო მეტიც, პლატონი აცხადებდა მხატვრის ხელოვნება, მისი ოსტატობა „დემონური ენერჯის“ დამსახურებაა და მხატვარი სხვათაგან – შთაგონებით გამოირჩევა.

პლატონის მოსწავლე არისტოტელე, მოსაზრებას ესთეტიკაზე თავის ნაწარმოებებში: „რიტორიკა“, „პოლიტიკა“, „პოეტიკა“ წარმოგვიდგენს. „პოეტიკაში“ არისტოტელე მხატვრულობის შთაბეჭდილების მისაღწევ, შემოქმედების მართვის რჩევებს გვთავაზობს. მისი მოსაზრებით ხელოვნება მიბაძვა, მიმეზისია. არისტოტელე წერდა: „ეპიკური და ტრაგიკული პოეზია, კომედია და დითირამბული პოეზია, ავლეთიკის და კითარისტიკის დიდი ნაწილი – ყველა ესენი გამომსახველობითი ხელოვნებანია“.²

არისტოტელესთვის მრავალფეროვან, გრძნობად სამყაროში არსებობს რეალური საგანი და მოვლენა. ადამიანი ხელოვნებასთან ურთიერთობით, მასთან სიახლოვეთ კმაყოფილების გრძნობით ივსება, რაც განპირობებულია ხელოვნების გაცნობის, სიახლის შეგრძნების სიხარულთან. ხელოვნება შემეცნების გამორჩევიტად განსაკუთრებული სახეა. არისტოტელეს ესთეტიკურ თეორიულ საკითხებში ხელოვნებისა (ხელოვნება როგორც სინამდვილის შემოქმედებითი აღქმა) და სინამდვილის ურთიერთმიმართება უმნიშვნელოვანესია. არისტოტელე მიბაძვის სამ სახეზე საუბრობს: საგანზე, უნარზე და საშუალებაზე, რომელთა მეშვეობით ხელოვნებას სხვადასხვა

¹ მირცხულავა, ხელოვნების ფილოსოფია, 2015, გვ. 15.

² ყულიჯანიშვილი, ესთეტიკა, 2006, გვ. 236.

სახეობად ყოფს და საუბრობს ხელოვნების დინამიკურ და სტატიკურ ხასიათზე. საგულისხმოა არისტოტელეს შეხედულება შემოქმედების პროცესთან დაკავშირებით. ადამიანის შემეცნება ხელოვნების ნაწარმოების შექმნისას ზუსტ ურთიერთმიმართებაშია. არისტოტელე ხელოვნების შესაძლებლობას ცხოვრებაზე შემოქმედების თვალსაზრისით განიხილავდა. ამიტომაცაა, რომ იგი ხელოვნებას მოღვაწეობის სფეროს კი არ მიაკუთვნებდა, არამედ შემოქმედებითს. მასთან ხელოვნებას აღმზრდელობითი დანიშნულება აქვს. პლატონის ესთეტიკურ თეორიაში მშვენიერების, ხელოვნების და საგნების იდეა პირველადი სამყაროს ანარეკლებია. იგი პიროვნების ესთეტიკური აღზრდის მნიშვნელობასა და, ამასთანავე, შემოქმედების ირაციონალურ ბუნებაზე ხაზგასმით მსჯელობდა. პლატონთან მიმემისი განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია. მატერიალურ იდეათა სამყაროში, მიმბაძველობით ხელოვნება ჭეშმარიტ იდეას შორდება, „რეალური საგნები იდეების მიმესისია, ხოლო ხელოვნება რეალური საგნების მიმესისია“.¹

პლატონი უგულებელყოფდა ხელოვნების რამდენიმე სახეობას, ჟანრს, მათ უსარგებლო, ილუზიად თვლიდა.²

პლატონის თქმით, ჩვენს ცნობიერებაში, როცა პოეზია მიბაძვას ცდილობს, ის მიმემისის ხელოვნების იდეალურ მოდელს ემსგავსება და ფერწერის გვერდით დგება:

საგულისხმოა, რომ, „ძველ ბერძენთა უძველესი ხელოვნება, ე. წ. ქორეა, უპირველეს ყოვლისა, გრძობათა გამოხატვა-განმუხტვას ემსახურებოდა და ცეკვის, მუსიკის და სიმღერის გამთლიანება-ინტეგრირებას ახდენდა. ქორეა კულტსა და რიტუალს, განსაკუთრებით კი დიონისეს მისტერიებს უკავშირდებოდა. არის მოსაზრება, რომ ტერმინი „მიმემისი“, სწორედ დიონისეს კულტში ჩნდება, სადაც ქურუმთა მიმიკასა და ცეკვას გამოხატავს. ნიშანდობლივია, რომ პლატონი და სტრაბონი ტერმინებს „მიმემისი“ და „მისტერია“ სინონიმებად იყენებდნენ, ხოლო დელფოსის ჰიმნებში „მიმემისით“ სარიტუალო (თავისი არსით) ექსპრესიული ცეკვა აღინიშნება³ პლატონი თვლიდა, რომ მიბაძვა ყველანაირი მხატვრული მოღვაწეობის საფუძველს წარმოადგენს. მანვე შექმნა მიმემისის თეორიის იდეალისტური ვარიანტი. მისი თეორია ხსნიდა ხელოვნების არსს და, ამასთანავე, მის შემეცნებით, ესთეტიკურ არასრულფასოვნებას განმარტავდა.

რეალისტური ხელოვნება, რომელიც მიბაძვის მიბაძვაა, ზნეობრიობის მიზანს, გრძობადისგან ადამიანის განთავისუფლებას ეწინააღმდეგება. პლატონისთვის ხელოვანია ის ადამიანი, რომელიც იდეას ჭვრეტს და შეუძლია მისი გამოხატვა. პლატონის „ათენელთან“ დიალოგში კანონმდებლობასთან დაკავშირებით ნათლად ნათქვამია: „იგია ოსტატი თავის საქმის და „მისი ხელოვნება მიბაძვა“.

პლატონი, ობიექტური იდეალიზმის კლასიკოსი, თავის ცნობილ ნაწარმოებში „სახელმწიფო“ პოეტების მიმართ გამოთქმულ მოსაზრებაში ნათლად გამოხატავს მათდამი და პოეზიისადმი კრიტიკულ დამოკიდებულებას. ის აცხადებდა: „პოეზია, მიბაძვის ხელოვნებაა“. მისთვის მიბაძვა მექანიკური პროცესია. ყოველ საგანს აქვს იდეა, რომლის მიბაძვას ცდილობს ხელოვანი. იდეათა შემქმნელი ღმერთია. ოსტა-

¹ მირცხულავა, ხელოვნების ფილოსოფია, 2015, გვ. 17.

² ძველი ფილოსოფოსები ხელოსნობას და შემოქმედებას აერთიანებდნენ, ხელოვნების ხელოსნობიდან გამოყოფა | საუკუნის შუა წლებიდან ხდება.

³ მირცხულავა, ხელოვნების ფილოსოფია, 2015, გვ.17.

ტი – ხელოსანი საგანზე დაკვირვებით, მიბაძვით ქმნის. ღვთაებრივი იდეით შთაგონებული ქმნის მატერიალურ საგანს. ხელოვანი მიმბაძველია, ისე რომ საგნის არსობრივი მხარე მისთვის გაუგებარი რჩება. ღვთაების და ჭეშმარიტების მომდევნოდ, პოეტი, მხატვარიც მიბაძვით ქმნის საგანს არა ისეთს, როგორც არის, არამედ როგორც მას ჰგონია რომ არის. პლატონისთვის ამგვარი ხელოვნება სინამდვილის მიღმა რჩება. ეს ერთგვარი ილუზიაა. პლატონის ფილოსოფიური მოსაზრება პოეზიისადმი დიქტომიას (დიქტომია - სადაც სიმართლე პირველწყაროა) ზნეობის მიზანს ეყრდნობა. პოეზია ეს არის მიბაძვა! აცხადებდა პლატონი.

არისტოტელე, პლატონის მოსწავლე, თავის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ნაწარმოებში „პოეტიკა“, პლატონის ფილოსოფიურ შეხედულებასთან დაკავშირებით, რომელიც ხელოვნების მიბაძვას ეხება, ერთი მხრივ, განსხვავებულ მოსაზრებას აყალიბებს. არისტოტელე მიმეზისის თეორიას არამართო სახვით ხელოვნებას, არამედ ლიტერატურას და მუსიკასაც უკავშირებს. თუკი პლატონი „მარადიული იდეების“ მიმბაძველობაზე საუბრობს, არისტოტელე ხელოვნებაზე, როგორც საგანთა მიმბაძველობით ბუნებაზე ამახვილებს ყურადღებას. არისტოტელეს მიხედვით, იდეა თვით საგნებში დევს, და სწორედ ამიტომ, მხოლოდ და მხოლოდ საგნების მიბაძვა შეიძლება.

ხელოვნება სინამდვილეს ბაძავს, მაგრამ რა არის სინამდვილე? არისტოტელესთვის რეალობა მატერიალური და არა აბსტრაქტირებული იდეების სამყაროა. არისტოტელეს მოძღვრებით ხელოვანი ბაძავს რეალობას (პოეტური მიბაძვა, როგორც შემოქმედებითი გარდასახვის აუცილებლობა) ახალი რეალობის შესაქმნელად – შემოქმედებითი მიბაძვა პოეზიის მეშვეობით სინამდვილეს ასხვავებებს. არისტოტელეს მოსაზრებით, სინამდვილე მატერიალური სამყაროა, პოეტური ქმნილება შემოქმედებითად გარდაქმნილია. არისტოტელეს მნიშვნელოვნად მიაჩნია შემოქმედებითი ბაძვის ნიჭი და უნარი. და რაც მნიშვნელოვანია, ეს პროცესი დაკავშირებულია სიამოვნების განცდასთან. არისტოტელე აცხადებდა, რომ პოეზია ბუნებრივი მიზეზით შეიქმნა. ის თვლიდა, რომ მიბაძვა ადამიანის თანდაყოლილი უნარია, ამასთანავე, ის სიამოვნების განცდა, რაც მიბაძვის ხელოვნების თანმდევი, ასევე, სრულიად ბუნებრივია.

არისტოტელესთან დასაზღვრულია რეალობა და რეალისტურობა. საყურადღებოა ისიც, რომ არისტოტელესთან ბაძვის ხელოვნება აღქმის პროცესსაც ეყრდნობა. არისტოტელეს „პოეტიკის“ მიხედვით „პოეტის მიერ შექმნილი სამყარო ჰორიზონტია, რეალურსა და ფანტაზიას შორის“.

არისტოტელე, პლატონის მსგავსად, საუბრობდა ხელოვნების მიმბაძველობით ხასიათზე. თუმცა მასწავლებლისგან განსხვავებით, ხელოვანის შემოქმედებით მხატვრულ აზროვნებას ნიჭიერებას უკავშირებდა. ხელოვნებაზე მსჯელობისას, აღნიშნავდა ხელოვნების სხვა „სახეობას“, თუ როგორ ეხმარება ფიზიკური შრომა ახალგაზრდებში მშვენიერების გრძნობის განვითარებას, მაგრამ ასეთი ხელოვნება მხოლოდ ხელოსნობის მსგავსია.

არისტოტელე, რომელსაც მხატვრული შემოქმედება, ხელოვნება მიბაძვად მიაჩნდა, თვლიდა, რომ ხელოვანი ავტორია. „არისტოტელეს დებულება, ხელოვნების ქმნადობა, რაციონალური და დასწავლადი პროცესია, მაგრამ მასზე არ დაიყვანება, შეიძლება ასწავლო გარითმვა, მაგრამ ვერ ასწავლი მეტაფორას“.¹ პლატონი „მარადიული

¹ ყულიჯანიშვილი, ესთეტიკა, 2006, გვ. 236.

იდებებს“ მიმბაძველობაზე, არისტოტელე კი ხელოვნებაზე, როგორც საგანთა მიმბაძველობით ბუნებაზე საუბრობს. არისტოტელეს მიხედვით, იდეა თვით საგნებშია განფენილი, და ამიტომ, საგნების მხოლოდ მიბაძვა შეიძლება. როგორც ზემოთ ვახსენეთ, სხვადასხვა სახეობის, მიმბაძველობის თეორიის გამოყენებით, არისტოტელემ ხელოვნების კლასიფიკაციის სისტემა ჩამოაყალიბა. მასთან მხატვრული მოღვაწეობის შეფასება ამგვარია: „თავისუფალი“, „მექანიკური“. „თავისუფალი ხელოვნება“ (გრამატიკა, გეომეტრია, პოეზია, რიტორიკა, მუსიკა) და „მექანიკური ხელოვნება“ (ქანდაკება, ფერწერა და სხვ.) მისთვის ორივე „თავისუფალი და მექანიკური ხელოვნება“ ფიქრის, აზროვნების, გონისმიერი ჭვრეტის საუკეთესო საშუალება იყო.

არისტოტელეს შეხედულებით ეპიკური და ტრაგიკული პოეზია, ასევე, კომედია და პოეზია დითირამბულია, დიდი ნაწილი ავლენტიკა და კითარისტეკა – ეს არის მიბაძვის ხელოვნება. არისტოტელე საუბრობს მიბაძვის სამ სახეზე: რით ხდება მობაძვა, რას და როგორ ბაძვენ, რაც არცთუ ხშირად ერთნაირია.

მნიშვნელოვანი არისტოტელეს თეორიაში ისაა, რომ ხელოვნებაში მიმბაძველობას სარგებელი მოაქვს, ისეთი დარგებისთვის როგორცაა მუსიკა, დრამა, რომელთაც კათარზისის მნიშვნელობა ენიჭება. არისტოტელეს „პოეტიკაში“ ხელოვნება ფილოსოფიის მოკავშირედ გამოდის. რადგან არც ცნებებს და ზნეობას ზიანს არ აყენებს. ხელოვნება მიმეზისის – ბაძვის და კათარზისის – განწმენდის ცნებებს ეყრდნობა. არისტოტელესთან კათარზისს და ბაძვას ესთეტიკური მნიშვნელობა აქვს.

არისტოტელე მიმეზისის თეორიას არამართო სახვით ხელოვნებას, არამედ ლიტერატურას და მუსიკასაც უკავშირებს. მიმეზისის თეორია საერთო ანტიკური წარმოდგენაა ხელოვნების არსზე, რომელიც შემდეგ ევროპულმა ესთეტიკამ განავითარა.

ანტიკური პერიოდის ფილოსოფოსი პლოტინე თვლიდა, რომ სამყაროს ღვთაება ხელოსან დემიურგად გადაიქცევა. ხელოსანი-ოსტატი ყველა საგნის ფორმას, პროტოტიპს ქმნის. მხატვარი დემიურგის შემოქმედი ბუნების, ენერჯის მონაწილე და გამომხატველია. თუკი კლასიკური ანტიკური ესთეტიკა განიხილავს ხელოვნებას, როგორც ბუნების მიმბაძველობას – მიმეზისს, ახლა ბუნებაა მხატვრული საქმიანობის მისტიკური და სიმბოლისტური გამოხატულების შემოქმედი.

შუა საუკუნეების ესთეტიკური აღქმისათვის ერთგვარი დუალიზმი, მგრძობელობა, ზემგრძობელობაა დამახასიათებელი. მიწიერის და ზეციურის იერარქიული დაყოფის პრინციპებზე დაქვემდებარებულ მდგომარეობას სახვითი ხელოვნება იკავებს. არეოპაგიტულმა ფილოსოფიურმა შეხედულებამ დიდი როლი შეასრულა შუა საუკუნეების აზროვნების ისტორიაში. არეოპაგიტული ტრაქტატები წარმოადგენდნენ ქრისტიანული აზროვნების, პოეტთა და ხელოვანთა მსოფლმხედველობას.

„ნეოპლატონიზმი (და მისი სახით ანტიკური ფილოსოფიური მემკვიდრეობის) ქრისტიანული მსოფლმხედველობასთან შეგუების ბრწყინვალე ნიმუშია ე.წ. არეოპაგიტული მოძღვრება, რომელიც „ქრისტიანობის მისტიკურ“ გადმოცემას წარმოადგენს“.¹ არეოპაგიტულ მოძღვრებაში მშვენიერება ღმერთშია, მისგან მომდინარეა ღვთაებრივი ძალა, ესთეტიკური შემოქმედება ღვთაებრივი აქტია. საგნები იერარქიული წესით ავლენენ სრულყოფილ ღმერთს. მშვენიერება ღმერთთან ყველაზე ახლოს დგას. საგანი პირველ მიზეზთან სიახლოვით კიდევ უფრო მშვენიერი ხდება. მხატვრული შემოქმედება – ღვთაებრივი აქტია, ღმერთის მიერ შექმნილი სამყაროს მშვენიერ-

¹ იქვე, გვ. 237

რების გადმოძვნილი ხელოვანია, იგია გამტარი ღვთაებრივი ძალის, რომლის დახმარებით იქმნება მხატვრული შემოქმედება.

აღორძინებისთვის ასეთი ფილოსოფიური შეხედულება ფასეულად მნიშვნელოვანია. პიროვნული მაღალი ღირსება, იდეათა უსაზღვრო შესაძლებლობა, ამგვარად ხედავდა მხატვარს აღორძინების ესთეტიკა. რამდენად საგულისხმოა, რომ „უნივერსალური ადამიანის“ ცნება არა ფილოსოფოსთან, მეცნიერთან, არამედ მხატვართან იგივედებოდა. მხატვარი შუალედურ პოზიციაშია ფიზიკურ და გონებრივ შრომას შორის. ხელოვანთა შემოქმედებაში, მოღვაწეობაში ხედავდნენ იმ რეალურ გზას დუალიზმის თეორიისა და პრაქტიკის დაძლევაში, რომელსაც ეფუძნებოდა მთელი შუა საუკუნეების კულტურა. ამიტომაც მხატვარი – პიროვნება უმთავრესად მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს რენესანსულ საზოგადოებაში. ხელოვანი ღვთაებრივი წესრიგის, „divino“ „არსებაა“. რენესანსული დროის მხატვარი ოსტატურადაა დახელოვნებული თავის საქმიანობაში. მის შემოქმედებას ესთეტიკური მნიშვნელობა ენიჭება. იწერება ბიოგრაფიები. მხატვრები, მოქანდაკეები თავიანთი ცხოვრებისა თუ პროფესიის შესახებ ჩანაწერებს თვითონვე აკეთებდნენ. ჯორჯო ვაზარი მრავალთაგან პირველია, რომელმაც იტალიის ხელოვნება დაწერა, 1550 წელს გამოქვეყნებული ნაშრომი „ყოვლად ბრწყინვალე მხატვართა, მოქანდაკეთა და არქიტექტორთა ცხოვრება“, რომელიც უაღრესად საინტერესოა არამარტო ხელოვანთა ბიოგრაფიებით, არამედ ხელოვნების ნაწარმოებთა გაანალიზების კრიტიკული ხედვითაც. ვაზარი წერდა: „ხელოვნება დროთა განმავლობაში უფრო რეალისტური და მშვენიერია, და თავისი სრულყოფილების მწვერვალს სწორედ მის თანამედროვე ეპოქაში აღწევს“.¹

შუა საუკუნეების არახილვადი, ზემატერიალური „სულიერებაზე მჭვრეტელი“ პიროვნების ნაცვლად, რენესანსული ადამიანი იდეალურობისკენ ისწრაფვის. რენესანსი ხომ აღორძინებას, ანტიკური სამყაროს ხელახალ დაბადებას, გულისხმობს. (პირველად ტერმინი აღორძინება ჯორჯო ვაზარიმ გამოიყენა). ანტიკური ეპოქით დაინტერესებას და მის აღმოჩენას მართლაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს რენესანსული მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაში, თუმცა რენესანსი მხოლოდ ანტიკურის აღორძინებით არ შემოიფარგლება და უფრო ღრმა და კომპლექსურ მოვლენას წარმოადგენს.

სამყაროს ახლებური ხედვა ადამიანის მოღვაწეობის თითქმის ყველა სფეროს შეეხო. რენესანსული ესთეტიკა (საგნობრივი ესთეტიკა, ხელოვნების კონკრეტულ საკითხებს ამუშავებს) და მხატვრული პრაქტიკა ურთიერთმიმართებაშია. ამ პერიოდის დოქტრინები, სიცოცხლის, მშვენიერების სიყვარულით არის განმტკიცებული. ჰუმანიზმისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი ადამიანური ფასეულობაა. რენესანსის ადამიანი აღარ იყო ორიენტირებული საიქიო ცხოვრებაზე, პირიქით, ის საკუთარი თავის რეალიზებას და სამყაროს შემეცნებას ცდილობდა. „მხატვრები მოხიბლუნი იყვნენ იმ აზრით, რომ ხელოვნებას შეეძლო არ მარტო საღვთო ამბავი გადმოეცა ამაღელვებლად, არამედ, როგორც სარკეში ისე აესახა რეალური სამყაროს რაიმე მონაკვეთი“.²

XV საუკუნის ჰუმანიზმისთვის სახვითი ხელოვნების ყველა დარგი - არქიტექტურა, მხატვრობა, ქანდაკება - ხელოვნებას (არა ხელოსნობას) ეკუთვნოდა. ხელო-

¹ Памятники мирового искусство, искусство италии конца XIII-XV веков, ст. 140.

² გომბრიხი, ხელოვნების ამბავი, 2012, გვ. 247.

ვანი, გარდა პროფესიული უნარისა, საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების ცოდნასაც იყო დაუფლებული ანუ ის „ღვთისგან შთაგონებული შემოქმედი გენიოსია, რომლის ღვთითობობებული ნიჭი მას ყველა დანარჩენ მოკვდავზე აღმატებულს ხდიდა, ხელოვანის რენესანსული შეფასების კლასიკური ფორმულაა“.¹

შემოქმედთა უპირატესად განსაზღვრა, მათი მნიშვნელობის აღიარებას უწყობდა ხელს. ხელოვნების შემეცნებითი ხასიათი ძლიერდება ჰუმანისტების გაგებით, როდესაც ხელოვნება ქმნის ბუნების დასრულებულ, სრულქმნილ „ხატებას“. ანტიკური ტრადიციების გამზიარებელ რენესანსის ეპოქაში იდეალური რეალურს ერწყმის. ამ საოცარი ურთერთშეთანხმების საუკეთესო ნიმუშია ლეონარდოს მონა ლიზა – „ხელოვნების და რეალობის ბღვარზე უიშვიათესი სრულყოფილი სახე, რომელშიც წამიერი მომენტი და მარადიული სიმშვიდე სრული წონასწორობით ერთიანდება“.²

ხელოვნების არსის, მისი „უსაზღვრობის“, ფილოსოფიური ასპექტის გემოაღწერილი ზოგადკულტურული თვალსაზრისი, მეცნიერთა ხატოვანი ლოგიკით, თეორიული ნააზრევის მრავალთაგან მხოლოდ მცირეა.

ხელოვანთა მიერ საუკუნეთა მანძილზე გადმოტარებულ, სინამდვილის სუბიექტური განცდებით გადმოცემულ, ესთეტიკურად გაცნობიერებულ სამყაროში, სადაც „ხელოვნების მოდელის“ უნივერსალური ბუნებაა განჭვრეტილი, მრავალი ასეული წელია, რაც ხელოვნების, მისი „მაძიებლური ხასიათის“, სხვადასხვა ეპოქისეული კონცეფციით, თავისებური მსოფლგაგებით მსჯელობა მიმდინარეობს...

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. არისტოტელე, პოეტიკა, თბ., 1987.
2. გომბრიხი ე. ჰ., ხელოვნების ამბავი , თბ., 2012 .
3. მირცხულავა რ., ხელოვნების ფსიქოლოგია, თბ., 2015.
4. სთოქსედი მ., ქოთრენი მ. ვ., ხელოვნების ისტორია“ (XVI- XVII საუკუნეების ევროპა) 2018 .
5. ყულიჯანიშვილი ა., ესთეტიკა , თბ., 2006.
6. <http://philosophya.ge/archives/193>
7. <http://intermedia.ge/167>
8. Вундт В., „Фантазия как основа искусства“ Санкт-Петербург , 1914.
9. Памятники мирового искусство, искусство италии конца XIII-XV веков, Москва 1988.
10. Л.Н. Толстой. Что такое искусство? Электронная публикация Версия 3.0 от 28 февраля 2017.

¹სთოქსედი, ქოთრენი, ხელოვნების ისტორია“ XVI- XVII საუკუნეების ევროპა, 2018, გვ.12.

²იქვე, გვ. 12.

SOME QUESTIONS OF THE PHILOSOPHICAL ASSESSMENT OF ART

The aim of this article is to present in general terms the views or opinions about art that have already emerged and exist at different times and in different places.

The journey into the world of art is primarily associated with beauty and incomparability. The works of art are characterised by the constant quality that makes them unique and special. Art that is adjusted or adapted to life metaphorically creates something aesthetically important and unforgettable for us.

The assessment of the art phenomenon has always been at the centre of quite a few discussions. The conversations on this subject are inexhaustible....

What is art? Art is a special form of consciousness, both mental and creative action, whose specific characteristic is the representation of reality in artistic forms. The human sensation of the manifold world, this emotional relationship to the world is expressed in art through the form of artistic figures. And these artistic figures are in their essence carriers of spiritual activity and striving, as well as carriers of information. Just as in scientific observation and investigation, art is one of the means of perceiving the world, of expressing the distinctly pictorial, symbolic structure of human creative activity in its aesthetic, epistemic and communicative predetermination. Art is a particular form of how man perceives the world (spatial and digital) – as a unified “image” interpreted conditional wholeness.

The aesthetic, moral and spiritual effect of art and all its genres on the sense, will and sensibility of the spectators or listeners has always been the point of contention of the creators of art (and not only theirs) since ancient times. The great thinkers saw in art enormous possibilities for knowledge: Leo Tolstoy, in defining the social and aesthetic essence of art, in contrast to other Russian and European art scholars, insisted that in defining art precisely, one should first and foremost consider its essence not as an object of pleasure, but as one of the conditions of human life. This view of the great writer is completely in line with the view that is widespread in domestic and foreign respected humanities circles, which says that man’s approach with culture and art is the necessary condition of the perfect human personality.

This thought was most aptly expressed by Theodor Dostoevsky: beauty saves the world.... Man finds beauty and takes it in without a second thought.... Perhaps the greatest secret of creative art lies precisely in the fact that the image of beauty formed by man becomes an unflinching idol ... The need for beauty and creators who depict it are inseparable from man and without it man’s existence could become meaningless.

The importance of art for the inner world of the personality, its beneficial effect especially on the moral and aesthetic side of man, is enormous, since the enjoyment of beauty, from the very beginning, is the prerequisite of the soul and spiritual perfection of man. The development of aesthetic feeling becomes an everyday need for the personality, for which art and the cognitive process of the work of art become part of the everyday. This is the process that enriches and ennobles the inner world of the human being.

The specificity of art is to create a close connection between different types of activity, between the material and the spiritual, between religion and science. At different stages of cultural history, the dominance of artistic genres changes, which is expressed in the generalised, artistic depiction of reality, as well as in their means of creation. Each epoch is characterised by its own interpretation of the art phenomenon, which is conditioned by the place and role of the artist in society. It is also important how one or another genre of art maintains its specific position in the elaboration of the world view. In people's consciousness, the conception of art depends on the changes in cultural forms and the interaction of these changes. Historically, art came into being when, after the satisfaction of utilitarian interests, the desire for creative activity arose in conscious man. Art is the means of understanding aesthetic reality.

Art, as the most important model of intellectual culture, is closely connected with philosophy. Art operates with the concepts and forms created by artists. Philosophy operates with concepts and makes use of logic, which includes both rational and irrational thinking. The object of interest of art is the phenomena of nature and society. The purpose of art is to generalise these phenomena artistically. The domain of philosophy extends to the whole of reality, which includes the reality created by art.

EINIGE FRAGEN DER PHILOSOPHISCHEN EINSCHÄTZUNG DER KUNST

Das Ziel des vorliegenden Artikels besteht darin, in allgemeiner Form die zu verschiedenen Zeiten und in verschiedenen Orten bereits entstandenen und existierenden Ansichten bzw. Meinungen über die Kunst darzulegen.

Die Reise in die Welt der Kunst wird in erster Linie mit der Schönheit und (Inkommensurabilität) Unvergleichbarkeit verbunden. Die Kunstwerke zeichnen sich durch die konstante Eigenschaft aus, die sie einmalig und besonders macht. Die an das Leben angeglichene bzw. angepasste Kunst erzeugt für uns in metaphorischer Art etwas ästhetisch Wichtiges und Unvergessliches.

Die Einschätzung des Kunst-Phänomens stand stets im Mittelpunkt etlicher Diskussionen. Die Gespräche zu diesem Thema sind unerschöpflich...

Was ist die Kunst? Die Kunst ist eine besondere Form des Bewusstseins, sowohl der geistigen als auch der schöpferischen Handlung, deren spezifische Eigenschaft die Abbildung der Wirklichkeit in künstlerischen Gestalten darstellt. Die menschliche Empfindung der vielfältigen Welt, diese emotionale Beziehung zur Welt wird in der Kunst durch Form von künstlerischen Gestalten ausgedrückt. Und diese künstlerischen Gestalten sind in ihrem Wesen Träger von geistigem Wirken und Streben, sowie Träger einer Information. Genauso wie bei der wissenschaftlichen Beobachtung und Erforschung, ist die Kunst eines der Mittel von Wahrnehmung der Welt, die ausgesprochen bildhafte, symbolische Struktur der menschlichen schöpferischen Aktivität in ihrer ästhetischen, erkenntnisvollen und kommunikativen Vorbestimmung auszudrücken. Die Kunst ist eine besondere Form, wie der Mensch die Welt (räumliche und digitale) wahrnimmt – als ein einheitliches „Bild“ interpretierte bedingte Ganzheit.

Die ästhetische, moralische und geistige Wirkung der Kunst und all ihrer Gattungen auf den Sinn, Willen und Empfindsamkeit der Zuschauer bzw. der Zuhörer war stets der Streitpunkt der Kunstschaffenden (und nicht nur deren) seit uralten Zeiten. Die großen Denker sahen in der Kunst enorme Erkenntnismöglichkeiten: Leo Tolstoi, indem er das soziale und ästhetische Wesen der Kunst definierte, im Gegensatz zu anderen russischen und europäischen Kunstwissenschaftlern, bestand darauf, dass man bei der präzisen Definition der Kunst in erster Linie ihr Wesen nicht als einen Gegenstand des Genusses betrachten soll, sondern als eine der Bedingungen des menschlichen Lebens. Diese Ansicht des großen Schriftstellers entspricht völlig der Auffassung, die in einheimischen und fremdländischen angesehenen geisteswissenschaftlichen Kreisen verbreitet ist, die besagt, dass die Annäherung des Menschen mit der Kultur und Kunst die notwendige Bedingung der vollkommenen menschlichen Persönlichkeit darstellt.

Diesen Gedanken hat Theodor Dostojewski am zutreffendsten ausgedrückt: die Schönheit rettet die Welt... Der Mensch findet die Schönheit und nimmt sie ohne Bedenken auf... Vielleicht liegt das größte Geheimnis der schöpferischen Kunst gerade darin, dass das vom Menschen gebildete Abbild der Schönheit zum unbeirrten Götzenbild wird ... Das Bedürfnis nach Schönheit und Schöpfer, die ihn abbilden, ist von dem Menschen

unzertrennlich und ohne ihn könnte die Existenz des Menschen sinnlos werden.

Die Bedeutung der Kunst auf die innere Welt der Persönlichkeit, ihre wohltuende Wirkung besonders auf die moralische und ästhetische Seite des Menschen, ist enorm, da der Genuss der Schönheit, bereits von Anbeginn die Voraussetzung der seelischen und geistigen Vollkommenheit des Menschen darstellt. Die Entfaltung des ästhetischen Gefühls wird zum alltäglichen Bedürfnis für die Persönlichkeit, für die die Kunst und der Erkenntnisprozess des Kunstwerkes zum Teil des Alltäglichen werden. Das ist der Prozess, der die innere Welt des Menschen bereichert und veredelt. Die Spezifik der Kunst besteht darin, zwischen unterschiedlichen Tätigkeitsarten, zwischen dem Materiellen und Geistigen, zwischen Religion und Wissenschaft eine enge Verbindung zu schaffen. Auf unterschiedlichen kultur-historischen Etappen verändert sich die Dominanz der Kunstgattungen, was sich in der verallgemeinerten, künstlerischen Abbildung der Wirklichkeit ausdrückt, sowie in ihren Entstehungsmitteln. Für jede Epoche ist eine eigene Deutung des Kunstphänomens kennzeichnend, was durch den Platz und die Rolle des Künstlers in der Gesellschaft bedingt wird. Wichtig ist auch, wie die eine oder andere Kunstgattung ihre spezifische Position bei der Ausarbeitung der Weltanschauung beibehält. Im Bewusstsein der Menschen ist die Auffassung von Kunst von der Veränderung der Kulturformen abhängig und von der Wechselwirkung dieser Veränderungen. Historisch betrachtet wurde die Kunst dann entstanden, als im bewussten Menschen, nach der Befriedigung der utilitären Interessen, der Wunsch der schöpferischen Tätigkeit entstand. Die Kunst ist das Mittel der Auffassung von ästhetischer Wirklichkeit.

Die Kunst als wichtigstes Modell der geistigen Kultur, ist mit der Philosophie eng verbunden. Die Kunst operiert mit den Begriffen und Gestalten, die von den Künstlern geschaffen wurde. Die Philosophie operiert mit den Begriffen und bedient sich der Logik, die sowohl die rationale als auch die irrationale Denkweise beinhaltet. Der Gegenstand des Interesses der Kunst sind die Erscheinungen der Natur und der Gesellschaft. Die Bestimmung der Kunst ist diese Erscheinungen künstlerisch zu verallgemeinern. Der Bereich der Philosophie erstreckt sich auf die ganze Wirklichkeit, zu der auch die von der Kunst geschaffene Wirklichkeit gehört.